

**Θ΄ ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΒΟΥΛΗ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΙΗ΄ - ΣΥΝΟΔΟΣ Α΄**

ΕΙΔΙΚΗ ΜΟΝΙΜΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

**Ε Κ Θ Ε Σ Η
ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ**

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΑΝ. ΤΑΣΟΥΛΑ

ΑΘΗΝΑ 2020

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. Συγκρότηση– Σύνθεση και Αντικείμενο της Επιτροπής	5
II. Συνεδριάσεις της Υποεπιτροπής και πρόσωπα που κλήθηκαν σε ακρόαση	7
III. Εισηγήσεις	
A. Οι κοινωνικές τάσεις που προέκυψαν εντονότερα μετά την υγειονομική κρίση και οι σχέσεις ανδρών και γυναικών. Εισηγητής: Σταύρος Κελέτης	11
B. Η βιώσιμη και ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη των νησιωτικών και ορεινών περιοχών. Εισηγητής: Ιωάννης Πασχαλίδης	17
Γ. Οι προκλήσεις σχεδιασμού των εναλλακτικών μορφών τουρισμού των Περιφερειών στο πλαίσιο των χρηματοδοτικών εργαλείων της Ε.Ε. στη μετα-κορωνοϊό εποχή. Εισηγητής: Φίλιππος Φόρτωμας	25
IV. Παρατηρήσεις βουλευτών ΣΥΡΙΖΑ – ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ, μελών της Υποεπιτροπής Νησιωτικών και Ορεινών Περιοχών.	31
V. Έγκριση της Έκθεσης της Επιτροπής.....	33

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
Θ΄ ΑΝΑΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΒΟΥΛΗ
ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΙΗ΄ - ΣΥΝΟΔΟΣ Α΄

ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗ ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Περιφερειών

ΕΚΘΕΣΗ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΜΟΝΙΜΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

Ι. ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ – ΣΥΝΘΕΣΗ - ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ
ΝΗΣΙΩΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΟΡΕΙΝΩΝ ΠΕΡΙΟΧΩΝ

Κατά την Α΄ Τακτική Σύνοδο της ΙΗ΄ Περιόδου, η Υποεπιτροπή Νησιωτικών και Ορεινών Περιοχών της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Περιφερειών συνεστήθη, με την υπ' αριθμ. 14062/8073, από 28 Αυγούστου 2019, απόφαση του Προέδρου της Βουλής, κ. Κωνσταντίνου Αν. Τασούλα.

Μέλη της Υποεπιτροπής ορίστηκαν οι Βουλευτές, κ.κ. Βασίλειος Γιόγιακας, Αναστάσιος Δημοσχάκης, Τσαμπίκα (Μίκα) Ιατρίδη, Σταύρος Κελέτσης, Ζωή (Ζέττα) Μακρή, Ιωάννης Πασχαλίδης, Ανδρέας Πάτσης, Μάξιμος Σενετάκης, Γεώργιος Στύλιος, Φίλιππος Φόρτωμας,, Αναστασία Γκαρά, Νικόλαος Ηγουμενίδης, Παναγιού (Γιώτα) Πούλου, Νικόλαος Συρμαλένιος, Αλέξανδρος (Αλέξης) Χαρίτσης, Δημήτριος Μπιάγκης, Ιωάννης Δελής, Κωνσταντίνος Μπούμπας και Γεώργιος Λογιάδης.

Αντικείμενο της Υποεπιτροπής Νησιωτικών και Ορεινών Περιοχών, σύμφωνα με το άρθρο 43 Α του Κανονισμού της Βουλής, είναι «η μελέτη των προβλημάτων των περιοχών αυτών, η υποβολή προτάσεων για τη βιώσιμη οικονομική τους ανάπτυξη, την προστασία του οικιστικού και φυσικού περιβάλλοντος και τη διατήρηση και προβολή της πολιτιστικής παράδοσης, η παρακολούθηση των κανονιστικών πράξεων του κοινού νομοθέτη και της διοίκησης για την εναρμόνισή τους με τις ιδιαιτερότητες των νησιωτικών και ορεινών περιοχών και, ειδικότερα, η επεξεργασία και διατύπωση προτάσεων για την αντιμετώπιση των μόνιμων μειονεκτημάτων στα δίκτυα των συγκοινωνιών, της ενέργειας, της ύδρευσης και των στερεών και υγρών αποβλήτων, την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα των μικρών και των οικογενειακών

επιχειρήσεων, των προβλημάτων υγείας, εκπαίδευσης, του πρωτογενούς και του δευτερογενούς τομέα ανάπτυξης και του τουρισμού.»

Η Υποεπιτροπή Νησιωτικών και Ορεινών Περιοχών πραγματοποίησε οκτώ (8) συνεδριάσεις, συνολικής διάρκειας δεκατεσσάρων ωρών και πενήντα λεπτών.

II. ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΑ ΠΟΥ ΚΛΗΘΗΚΑΝ ΣΕ ΑΚΡΟΑΣΗ

1. Συνεδρίαση της 25ης Σεπτεμβρίου 2019

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Προγραμματισμός των εργασιών της Υποεπιτροπής.

2. Συνεδρίαση της 10ης Οκτωβρίου 2019

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Ενημέρωση των μελών των Επιτροπών, από τον Υπουργό Τουρισμού, κ. Θεοχάρη (Χάρη) Θεοχάρη, σύμφωνα με το άρθρο 36 παρ.5 του Κανονισμού της Βουλής, σχετικά με την πτώχευση του ταξιδιωτικού ομίλου Thomas Cook και των επιπτώσεων αυτής στον ελληνικό τουριστικό κλάδο.

Επίσης, την Επιτροπή ενημέρωσαν οι κ.κ Αγγελική Γκερέκου, Πρόεδρος του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού, Ιωάννης Ρέτσος, Πρόεδρος του Συνδέσμου Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων και Αλέξανδρος Βασιλικός Πρόεδρος του Ξενοδοχειακού Επιμελητηρίου Ελλάδος.

* Κοινή συνεδρίαση με τη Διάρκή Επιτροπή Παραγωγής και Εμπορίου

3. Συνεδρίαση της 29ης Νοεμβρίου 2019

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Η Αγροτική Πολιτική στις νησιωτικές και ορεινές περιοχές.

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσε ο Γενικός Γραμματέας Αγροτικής Πολιτικής και Διαχείρισης Κοινοτικών Πόρων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, κ. Κωνσταντίνος Μπαγινέτας.

4. Συνεδρίαση της 12ης Δεκεμβρίου 2019

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Η Αγροτική Πολιτική στις νησιωτικές και ορεινές περιοχές – Μέρος Β΄.

Τα μέλη της Επιτροπής θα ενημερώσει ο Γενικός Γραμματέας Αγροτικής Πολιτικής και Διαχείρισης Κοινοτικών Πόρων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, κ. Κωνσταντίνος Μπαγινέτας.

5. Συνεδρίαση της 28ης Ιανουαρίου 2020

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Η πράσινη ενέργεια στις νησιωτικές και ορεινές περιοχές.

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσε η Γενική Γραμματέας Ενέργειας και Ορυκτών Πρώτων Υλών του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, κ. Αλεξάνδρα Σδούκου και ο κ. Δημήτριος Τσαλέμης, Γενικός Διευθυντής Ενέργειας του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας.

6. Συνεδρίαση της 20ης Φεβρουαρίου 2020

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

«Ιαματικός Τουρισμός».

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσαν οι κ.κ Κωνσταντίνος Λούλης, Γενικός Γραμματέας Τουριστικής Πολιτικής και Ανάπτυξης του Υπουργείου Τουρισμού, Παναγιώτα Διονυσοπούλου, Γενική Διευθύντρια Τουριστικής Πολιτικής, Ελένη Χατζηγεωργίου-Λουτσίδα, Διευθύντρια ΕΥΠΑΤΕ και Κωνσταντίνος Κουσκούκης, Καθηγητής Δερματολογίας.

7. Συνεδρίαση της 16ης Ιουλίου 2020

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Οι νέες προκλήσεις και προοπτικές για τις γυναίκες στην Περιφέρεια μετά την υγειονομική κρίση.

Τα μέλη της Επιτροπής ενημέρωσε η Γενική Γραμματέας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, κυρία Μαρία Συρεγγέλα.

8. Συνεδρίαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2020

Θέμα ημερήσιας διάταξης:

Συζήτηση σχετικά με τη σύνταξη της Έκθεσης της Υποεπιτροπής Νησιωτικών και Ορεινών Περιοχών της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Περιφερειών και ορισμός εισηγητών.

III. ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ

A. Οι κοινωνικές τάσεις που προέκυψαν εντονότερα μετά την υγειονομική κρίση και οι σχέσεις ανδρών και γυναικών.

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΕΛΕΤΣΗΣ

Εισαγωγή :

Κατά την 7^η Συνεδρίαση της Υποεπιτροπής, συζητήθηκε το ζήτημα των νέων προκλήσεων και των προοπτικών για τις γυναίκες στην Περιφέρεια, μετά την υγειονομική κρίση. Τότε, με τη συνδρομή της Γενικής Γραμματέως Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, κυρίας Μαρίας Συρεγγέλα, η Υποεπιτροπή εστίασε στα θέματα που αφορούν στην προαγωγή της ισότητας των φύλων, στην ισορροπία μεταξύ της επαγγελματικής και προσωπικής ζωής και στην έμφυλη βία.

Εν μέσω της πρωτοφανούς κατάστασης που βιώνει η χώρα μας και ολόκληρος ο πλανήτης, η συζήτηση για την προαγωγή της θέσης της γυναίκας και την επίτευξη του στόχου της ισότητας, στην εργασία και σε κάθε επίπεδο ζωής στην πράξη, γίνεται πιο επίκαιρη από ποτέ. Η εποχή της κρίσης μπορεί να γίνει εποχή ευκαιρίας, για να αναλάβουμε και να προωθήσουμε τις δράσεις εκείνες, που θα δώσουν τη δυνατότητα στις γυναίκες— ιδίως στην Περιφέρεια— να αναδειχθούν και να αναλάβουν πρωτοβουλίες, που θα βελτιώσουν το επίπεδο της ζωής τους.

Λαμβάνοντας υπόψη τη σχετική εισήγηση της Γενικής Γραμματείας Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων, τις υποθέσεις που διαχειρίζεται το Συμβουλευτικό Κέντρο Γυναικών Αλεξανδρούπολης και τα πραγματικά συμπεράσματα από το νομό από τον οποίο προέρχομαι, τον Έβρο, θα εστιάσω στα θέματα ενδοοικογενειακής βίας, αλλά και στις ενέργειες, στις οποίες μπορούμε να προβούμε, για να τα αντιμετωπίσουμε και να βελτιώσουμε την οικονομική και κοινωνική θέση της γυναίκας στην Περιφέρεια.

Φαινόμενα βίας - Συμβουλευτικά Κέντρα Γυναικών - Ξενώνες Φιλοξενίας

Στη χώρα μας, η Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων λειτουργεί συνολικά **42** Συμβουλευτικά Κέντρα, **20** ξενώνες και την τηλεφωνική γραμμή SOS 15900. Αυτή η γραμμή έχει δεχθεί και έχει ανταποκριθεί έως σήμερα σε περίπου 40.000 κλήσεις.

Πανελλαδικά, το **2019**, η γραμμή 15900 δέχθηκε **5.984 κλήσεις**. Επί του συνόλου των κλήσεων, οι **4.619** (77%) αφορούσαν **καταγγελίες περιπτώσεων έμφυλης βίας**. Από αυτές οι 3.103 κλήσεις (67%) αφορούσαν καταγγελίες των ίδιων των κακοποιημένων γυναικών ενώ οι 1.516 κλήσεις (29%), αφορούσαν καταγγελίες από τρίτα πρόσωπα (κυρίως από φίλους/-ες 24%, γονείς 13%, άλλους συγγενείς 12%, αδέρφια 12%, γείτονες 14% και άλλα άτομα 17%).

Σε ό,τι αφορά στην περίοδο της έναρξης της πανδημίας του κορονοϊού και πιο συγκεκριμένα στο δίμηνο Μαρτίου - Απριλίου, η Γ.Γ.Ο.Π.Ι.Φ. ανακοίνωσε τα εξής στοιχεία: Η γραμμή SOS δέχθηκε το **Μάρτιο** του **2020 325 κλήσεις**, που αφορούσαν σε **περιστατικά βίας**. Ο αριθμός για το μήνα **Απρίλιο** του **2020** παρουσίασε αύξηση

227,4%, αφού καταγράφηκαν συνολικά **1.064 τηλεφωνήματα** για αντίστοιχα περιστατικά.

Για το ίδιο δίμηνο, η Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων ανακοίνωσε τα εξής: Το **Μάρτιο** του **2020 υποστηρίχθηκαν** από τα Συμβουλευτικά Κέντρα του Δικτύου ανά την Ελλάδα **246 γυναίκες- επιζήσασες βίας και πολλαπλών διακρίσεων**. Ο αριθμός αυξήθηκε κατά 23,2% τον μήνα **Απρίλιο**, με σύνολο ωφελομένων **303 γυναίκες**. **Συνολικά**, στο δίμηνο **Μαρτίου – Απριλίου 2020**, εξυπηρετήθηκαν **549 μοναδικές περιπτώσεις**.

Γίνεται φανερό πως οι πραγματικές συνθήκες που δημιουργήθηκαν εν μέσω της πανδημίας του Covid-19, οδήγησαν σε αύξηση των περιστατικών βίας εντός του οικογενειακού περιβάλλοντος. Ταυτόχρονα, τα ίδια στοιχεία που αφορούν σε προηγούμενες περιόδους αποδεικνύουν πως, ανεξαρτήτως των μέτρων αυτοπεριορισμού, η έμφυλη βία είναι μια πραγματικότητα και στην Περιφέρεια, με τα θύματα να διστάζουν να σπάσουν τη σιωπή τους και να συνεχίζουν να υφίστανται την κακοποίηση.

Σε ό,τι αφορά τις Περιφερειακές δομές, ενδεικτικά, μόνο στη δομή που λειτουργεί στην Αλεξανδρούπολη από το 2013 μέχρι σήμερα, σχεδόν 600 γυναίκες έχουν απευθυνθεί στο Συμβουλευτικό Κέντρο και έχουν δεχθεί τις υπηρεσίες του.

Από την έναρξη των μέτρων κατά της εξάπλωσης του κορονοϊού, το Συμβουλευτικό Κέντρο Γυναικών Θυμάτων Βίας του Δήμου Αλεξανδρούπολης αντιμετώπισε δυο κύματα καταγγελιών.

Σύμφωνα με τα στοιχεία που οι ίδιοι οι επαγγελματίες υγείας γνωστοποίησαν, στη διάρκεια της περιόδου εγκλεισμού στο σπίτι, κλήθηκαν να διαχειριστούν συνολικά 42 περιστατικά ενδοοικογενειακής βίας, που συνέβησαν στην Αλεξανδρούπολη και στην ευρύτερη περιοχή του Έβρου. Πιο συγκεκριμένα, εννέα γυναίκες έσπασαν τη σιωπή τους και απευθύνθηκαν για πρώτη φορά στο Συμβουλευτικό Κέντρο, λαμβάνοντας την κατάλληλη υποστήριξη και 33 συνεχιζόμενες εξυπηρετούμενες εξακολούθησαν να λαμβάνουν υποστηρικτικές υπηρεσίες.

Το δεύτερο κύμα ξέσπασε το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα, δηλαδή με την ομαλοποίηση της κατάστασης και τη σταδιακή άρση των μέτρων προφύλαξης, όπου κλήθηκαν να διαχειριστούν συνολικά 88 περιστατικά, εκ των οποίων τα 23 αφορούσαν γυναίκες που επικοινωνήσαν για πρώτη φορά με το Κέντρο.

Αξίζει να σημειωθεί πως οι δομές του δικτύου χρηματοδοτούνται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, με τη χρηματοδότηση να έχει εξασφαλιστεί μέχρι και το 2023.

Ευκαιρίες και κίνητρα επιμόρφωσης και εργασίας

Από την καταγραφή των περιστατικών κακοποίησης του Κέντρου Γυναικών Θυμάτων Βίας του Δήμου Αλεξανδρούπολης, αποδεικνύεται πως αρκετά από τα θύματα είναι είτε άνεργα, είτε ανήκουν στον οικονομικά μη ενεργό πληθυσμό. Το

γεγονός δημιουργεί ακόμη μεγαλύτερη δυσκολία στις γυναίκες να καταγγείλουν περιστατικά κακοποίησης, αφού σε αρκετές περιπτώσεις έχουν και οικονομική εξάρτηση από το θύτη τους.

Σε αυτό το πλαίσιο, οφείλουμε να αναλάβουμε περαιτέρω πρωτοβουλίες στήριξης, επαγγελματικής κατάρτισης, επιμόρφωσης και εισαγωγής κακοποιημένων γυναικών στην εκπαίδευση, διευκολύνοντας την πρόσβασή τους σε αυτή, ακόμη και την εξέταση μέτρων, όπως η επιδότηση ενοικίου ή άλλα κίνητρα, προκειμένου να εγκαταλείψουν ευκολότερα το κακοποιητικό περιβάλλον.

Πρέπει να δημιουργήσουμε τις εργασιακές και οικονομικές συνθήκες, που θα κάνουν τις γυναίκες να δουν πως υπάρχει ζωή και προοπτική, έξω από το περιβάλλον βίας και κακοποίησης που βιώνουν. Εάν τις πείσουμε πως, πέρα από την ψυχολογική και άλλη υποστήριξη, μπορούμε να τους δώσουμε ευκαιρίες επιμόρφωσης και απασχόλησης, προκειμένου να σταθούν στα πόδια τους και να είναι συναισθηματικά και οικονομικά ανεξάρτητες, θα τις διευκολύνουμε να σπάσουν τη σιωπή τους και να καταγγείλουν τους θύτες τους.

Ενίσχυση των υποστηρικτικών δομών

Έχοντας ως παράδειγμα το νομό Έβρου, παρά το γεγονός πως είναι ο μακροσκελέστερος νομός της χώρας, λειτουργεί μόνο ένα Κέντρο Γυναικών, αυτό της Αλεξανδρούπολης. Οι επιστήμονές του αναγκάζονται να εξυπηρετούν περιστατικά σε όλο το νομό, γεγονός που βάζει μεγάλα εμπόδια στο έργο τους, λόγω των γεωγραφικών αποστάσεων και του πλήθους των πόλεων και οικισμών που καλούνται να εξυπηρετήσουν.

Η περίοδος της μεγάλης υγειονομικής κρίσης που βιώνουμε, αποδεικνύει πως απαιτούνται περισσότερα Κέντρα Γυναικών στην Περιφέρεια ή νέων δομών υποστήριξης και προσωρινής φιλοξενίας, δίνοντάς τους τη δυνατότητα αμεσότερων και αποτελεσματικότερων παρεμβάσεων.

Τα αποθέματα βίας στην Περιφέρεια, ιδίως σε πιο μικρές και κλειστές κοινωνίες, είναι μεγάλα. Η ανάγκη ουσιαστικής ενίσχυσης των δομών υποστήριξης των θυμάτων βίας, ιδίως σε αυτές τις περιοχές, γίνεται ακόμη μεγαλύτερη.

Ενίσχυση της γυναικείας επιχειρηματικής πρωτοβουλίας

Η Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, υλοποιεί προγράμματα και πολιτικές επιμόρφωσης, εργασιακής αποκατάστασης και επιχειρηματικής ενίσχυσης γυναικών. Οφείλουμε να δημιουργήσουμε περισσότερα. Να αυξήσουμε τις θέσεις εργασίας και να αναλάβουμε πρωτοβουλίες ενίσχυσης της γυναικείας επιχειρηματικότητας, μέσα από την επίδοση κινήτρων σε συνεταιρισμούς και συλλογικότητες.

Στην Περιφέρεια, Σύλλογοι Γυναικών λειτουργούν μικρής κλίμακας συνεταιρισμούς ή επιχειρήσεις, που στην πλειοψηφία τους έχουν να κάνουν με τη διάθεση προϊόντων που σχετίζονται με τον πρωτογενή τομέα και αφορούν κυρίως

φαγητά, γλυκά και παρασκευάσματα, που έχουν απόλυτη συνάρτηση με τον τόπο τους.

Αυτές οι περιπτώσεις, που είναι δυστυχώς ακόμη λίγες, αποτελούν παραδείγματα επιχειρηματικής ανάδειξης και επαγγελματικής αποκατάστασης των γυναικών στον τόπο τους. Μια τέτοια προσπάθεια, με προγράμματα που θα εστιάσουν και θα δίνουν μεγαλύτερα κίνητρα, ιδίως στις πιο απομακρυσμένες περιοχές (όπως τα χωριά του ορεινού όγκου του Έβρου αλλά και το νησί της Σαμοθράκης), θα έχει διπλό όφελος, αφού αφενός θα εξασφαλίζει εισόδημα στις γυναίκες που ζουν εκεί και αφετέρου θα τους δώσει επιπρόσθετα κίνητρα να παραμείνουν στους τόπους καταγωγής τους, ενισχύοντάς τους και δημογραφικά, πράγμα που έχουν απόλυτη ανάγκη.

Σημαντικά εργαλεία στην προσπάθεια τους μπορούν να είναι το διαδίκτυο και οι νέες τεχνολογίες, με προγράμματα και δυνατότητες, που θα εστιάζουν στην εξ' αποστάσεως επιμόρφωση αλλά και διάθεση των προϊόντων τους, λύνοντας το πρακτικό πρόβλημα των μεγάλων αποστάσεων από την υπόλοιπη χώρα.

Συμπεράσματα και προτάσεις πολιτικής

Η πανδημία του κορονοϊού ανέδειξε τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζει η ελληνική Περιφέρεια και τα προβλήματα στην πραγματική εφαρμογή της ισότητας των δύο φύλων, σε κοινωνικό, εκπαιδευτικό και οικονομικό επίπεδο.

Αυτή ακριβώς την περίοδο της κρίσης, μπορούμε να την καταστήσουμε ως μια περίοδο ανασυγκρότησης και επαναχάραξης της πολιτικής μας για τη θέση και τις ευκαιρίες για τις γυναίκες στην Περιφέρεια.

Συνοψίζοντας όλα όσα αναφέρθηκαν, αξίζει να λάβουμε σοβαρά υπ' όψη τις ακόλουθες προτάσεις:

1. Την αύξηση του δικτύου των Συμβουλευτικών Κέντρων Γυναικών Θυμάτων Βίας και την αύξηση του αριθμού των Ξενώνων Φιλοξενίας τους (είτε πρόκειται για μόνιμες δομές, είτε για χώρους προσωρινής φιλοξενίας).
2. Την ενίσχυση των δομών αυτών με επιπλέον επιστημονικό προσωπικό, που θα αναλάβει, πέρα από την ψυχολογική τους υποστήριξη, και την καθοδήγησή τους σε ευκαιρίες εκπαίδευσης και εργασίας.
3. Τη διασύνδεση των Συμβουλευτικών Κέντρων με τους επαγγελματίες Υγείας, την Αστυνομία, τους Δικηγορικούς Συλλόγους και όλους όσοι έρχονται σε πρώτη επαφή με τα θύματα βίας, προκειμένου να τα ενημερώνουν ουσιαστικά για τα δικαιώματά τους και να τα κατευθύνουν, ώστε να προχωρούν τις διαδικασίες, χωρίς να μένουν απλώς στην αναφορά/καταγγελία του περιστατικού.
4. Την εστίαση στην Πρωτογενή πρόληψη, μέσω της Παιδείας. Να εξεταστεί η δυνατότητα εισαγωγής της «Ισότητας των Φύλων» ως θεματικής ενότητας ή ξεχωριστού μαθήματος σε μόνιμη εκπαιδευτική βάση από το Δημοτικό (και όχι

μόνο σε εβδομάδες ισότητας ή μεμονωμένες ενημερώσεις), ώστε να δημιουργείται από νωρίς η βάση για πρόληψη φαινομένων βίας στο μέλλον.

5. Την αναζήτηση ευρωπαϊκών & ίδιων πόρων για προγράμματα:
  - α. Εκπαίδευσης και επιμόρφωσης.
  - β. Επαγγελματικής αποκατάστασης.
6. Την υλοποίηση προγραμμάτων ενίσχυσης της γυναικείας επιχειρηματικότητας και γυναικείων συνεταιρισμών, καθώς και την ενίσχυση όσων ήδη δραστηριοποιούνται στην Περιφέρεια.

B. Η βιώσιμη και ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη των νησιωτικών και ορεινών περιοχών.

Εισηγητής: Ιωάννης Πασχαλίδης

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα τελευταία χρόνια βιώσαμε μία περίοδο, κατά την οποία το εισόδημα των νησιών μας προερχόταν κατά αποκλειστικότητα από τον τουρισμό. Ακόμα και στα πολύ μικρά νησιά, αυτά που συνηθίζουμε να χαρακτηρίζουμε ως άγονη γραμμή, σχεδόν το σύνολο του πληθυσμού έχει στραφεί σε επιχειρηματικές δραστηριότητες που σχετίζονται με τον τουρισμό. Ο συνεχής και εντεινόμενος προσανατολισμός της οικονομίας των ελληνικών νησιών μικρού πληθυσμιακού δυναμικού ή και μικρής έκτασης σε τουριστικές δραστηριότητες, είχε ως συνέπεια την αποδυνάμωση της συμβολής των αγροτικών δραστηριοτήτων στην τοπική οικονομία και απασχόληση των περιοχών αυτών.

Ωστόσο, μέσα σε αυτή την οικονομική ευημερία που βιώναμε, λόγω της άνθησης του τουρισμού, παραλείψαμε κάτι πολύ βασικό, ήτοι τους αστάθμητους παράγοντες που θα μπορούσαν να κλονίσουν την πορεία που χαράξαμε. Πράγματι, ήρθε η πανδημία, που κλόνισε όλο τον πλανήτη, που έφερε, πέραν των άλλων δεινών, κοινωνική αποστασιοποίηση και απαγόρευση μετακίνησης από χώρα σε χώρα, για να μας θυμίσει ότι μία οικονομία δεν πρέπει να είναι μονοδιάστατη, δεν πρέπει ποτέ να στηρίζεται σε έναν μόνο τομέα.

Είναι, επομένως, τώρα, η κατάλληλη στιγμή να τονίσουμε τη σπουδαιότητα της αγροτικής ανάπτυξης, ιδιαιτέρως στις νησιωτικές και ορεινές περιοχές της χώρας μας και να εξετάσουμε με προσοχή τις δυνατότητες, που μπορεί να φέρει μια βιώσιμη και ολοκληρωμένη αγροτική πολιτική.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Η νησιωτική γεωργία, αν και συρρικνώθηκε, συνεχίζει να υπάρχει, παρόλο που η παραγωγικότητα του τομέα αυτού της οικονομίας και τα εισοδήματα εκείνων που τον υπηρετούν, υπολείπονται σημαντικά, τόσο έναντι των άλλων ευρωπαϊκών χωρών, όσο και έναντι των άλλων τομέων της ελληνικής οικονομίας.

Θα πρέπει, σε κάθε περίπτωση, να τονισθεί ότι η βιωσιμότητα των αγροτικών περιοχών δεν μπορεί να εξαρτηθεί μόνο από τη γεωργία, αλλά για να εξασφαλισθεί ο ρόλος της γεωργίας στην προστασία του αγροτικού περιβάλλοντος, μέσα από την παραγωγική διαδικασία ασφαλών και υψηλής ποιότητας τροφίμων και για να διατηρηθεί η ελκυστικότητα στις αγροτικές περιοχές για τους νέους και για νέους

κατοίκους, η πολιτική αγροτικής ανάπτυξης πρέπει να τοποθετήσει τη γεωργία σε ευρύτερο πλαίσιο αγροτικής ανάπτυξης. Πράγματι, τα ελληνικά νησιά μπορούν να επωφεληθούν από τις νέες πολιτικές στον ευρωπαϊκό αγροτικό τομέα με τα πάμπολλα προγράμματα για την Αγροτική Ανάπτυξη.

Μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις, σε ό,τι αφορά την ανάπτυξη και τις προοπτικές του αγροτροφικού τομέα στη χώρα μας και ιδίως των νησιωτικών και ορεινών περιοχών, είναι η σταδιακή αναπροσαρμογή του παραγωγικού μοντέλου σε παραγωγή και διάθεση προϊόντων υψηλής ποιότητας, λαμβάνοντας υπόψη ότι η συγκεκριμένη αγορά αναμένεται να διευρυνθεί περαιτέρω, με υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Η μεταποίηση τροφίμων, χάρη στη διαθεσιμότητα πρώτων υλών, προϊόντων υψηλής ποιότητας και εξειδικευμένης τεχνογνωσίας στην Ελλάδα, παρουσιάζει πολλές δυνατότητες να αυξήσει την αξία και τις εξαγωγές της.

Η σταδιακή αναπροσαρμογή του παραγωγικού μοντέλου της χώρας σε παραγωγή και διάθεση προϊόντων υψηλής ποιότητας προϋποθέτουν, εκτός των άλλων:

- Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, μέσω της αναδιάρθρωσης του αγροτικού τομέα, με έμφαση στην ενίσχυση της βιωσιμότητας των γεωργικών εκμεταλλεύσεων και τη δημιουργία οικονομιών κλίμακας.
- Ενίσχυση μορφών συνεργασίας και δικτύωσης και ανάπτυξη συνεργατικών σχηματισμών.
- Αύξηση της προστιθέμενης αξίας, με έμφαση στη μεταποίηση, την τυποποίηση και την πιστοποίηση του προϊόντος και της μεθόδου παραγωγής του και τη διαφοροποίηση προς καινοτόμα προϊόντα.
- Χρήση νέων εργαλείων χρηματοδότησης, όπως τα προγράμματα συμβολαιακής γεωργίας.
- Εκπαίδευση και κατάρτιση ανθρώπινου δυναμικού και ενίσχυση της επιχειρηματικότητας.
- Ενίσχυση της πρόσβασης και της χρήσης των τεχνολογιών πληροφορικής και των επικοινωνιών.
- Εξειδίκευση παρεμβάσεων στην τεχνική υποδομή - έργα αξιοποίησης υφιστάμενων υποδομών.

Πρέπει να αναφερθεί ότι από το μοντέλο ανάπτυξης του πρωτογενούς τομέα δεν μπορεί να απουσιάζει η νησιωτική κτηνοτροφία και αλιεία. Μεταποιώντας τα αρχικά προϊόντα μας, οδηγούμαστε στον δευτερογενή τομέα, δηλαδή σε παραδοσιακά, αγνά, βιολογικά, συνήθως μικρής παραγωγής προϊόντα, με πολύ υψηλή ποιότητα και ένα αγοραστικό κοινό, το οποίο τα αναζητά και τα προτιμά, παρά την αυξημένη τιμή τους, καθώς μεγάλη μερίδα ανθρώπων συνειδητοποίησε πως η κατανάλωση επεξεργασμένων τροφίμων, για την παραγωγή των οποίων χρησιμοποιούνται ακόμη και χημικές ουσίες, μπορεί να έχει ολέθριες συνέπειες στην υγεία μας. Έτσι, έγινε η στροφή στα προϊόντα ελευθέρως βοσκής, στα βιολογικά, και γενικότερα στα προϊόντα

που προέρχονται από ζώα που εκτρέφονται με καλαμπόκι, σιτάρι και χορτάρι της ελληνικής γης.

ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Δεδομένου ότι ο αγροτροφικός τομέας αποτελεί βασικό πυλώνα της ελληνικής οικονομίας, θεωρούμε ότι υπάρχουν σημαντικά περιθώρια προοπτικών και ανάπτυξης και ως εκ τούτου βελτίωσης του αγροτικού εισοδήματος στην Ελλάδα, ιδιαίτερα λαμβάνοντας υπόψη τις εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις γεωργικές αγορές της Ευρωπαϊκής Ένωσης την επόμενη δεκαετία.

Η Ευρωπαϊκή Πολιτική Αγροτικής Ανάπτυξης στηρίζει τον παλμό και την οικονομική βιωσιμότητα των αγροτικών κοινοτήτων, μέσω μέτρων αγροτικής ανάπτυξης (ο λεγόμενος δεύτερος πυλώνας). Τα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης ενισχύουν τα μέτρα για τις αγορές και τις εισοδηματικές στήριξης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής μέσω στρατηγικών και χρηματοδοτήσεων, που αποσκοπούν στην ενίσχυση του αγροδιατροφικού και του δασοκομικού τομέα της ΕΕ, της περιβαλλοντικής βιωσιμότητας και της ευημερίας των αγροτικών περιοχών γενικότερα.

ΤΑ ΜΕΤΡΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΗΣ ΚΑΠ

Πολιτική Αγροτικής Ανάπτυξης αποκαλείται ένας δεύτερος πυλώνας της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Είναι η μεγαλύτερη ευρωπαϊκή πολιτική από τη σύσταση της Ε.Ε. και στην τρέχουσα προγραμματική περίοδο χρησιμοποιεί το 38% του ευρωπαϊκού προϋπολογισμού των 950 δισ. ευρώ.¹

α. Το πρώτο σημαντικό μέτρο της Αγροτικής Ανάπτυξης είναι φυσικά οι επιδοτήσεις, που χωρίς να είναι αυτοσκοπός, είναι ένα εργαλείο, μια εισοδηματική στήριξη. Ειδικότερα, το μέτρο 16 είναι ένα καινοτόμο μέτρο, που αφορά την **επιχορήγηση, την priμοδότηση ομάδων** που απαρτίζονται από αγρότες, κτηνοτρόφους,

---

¹ Πρακτικά της Υποεπιτροπής Νησιωτικών και Ορεινών Περιοχών της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Περιφερειών της Βουλής της 29^{ης} Νοεμβρίου 2019. Τα μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσε ο Γενικός Γραμματέας Αγροτικής Πολιτικής και Διαχείρισης Κοινοτικών Πόρων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, κ. Κωνσταντίνος Μπαγινέτας.

συνεταιρισμούς, ερευνητικά κέντρα, καινοτόμες επιχειρήσεις, προκειμένου μέσα από την κοινή τους διεργασία, να λύσουν ένα πρόβλημα ή να παράξουν ένα καινοτόμο προϊόν και γενικότερα οτιδήποτε σχετίζεται με καινοτομία.

β. Το δεύτερο μεγάλο σημαντικό επενδυτικό μέτρο του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης αφορά στις **επενδύσεις μεταποίησης** αγροτικών προϊόντων. Είναι το μέτρο 4.2. και αφορά σε εκσυγχρονισμό μεταποιητικών μονάδων, όπου μπορούν οι ενδιαφερόμενοι είτε να κατασκευάσουν υποδομές, είτε να εκσυγχρονίσουν υποδομές, είτε να αγοράσουν μηχανήματα στη μεταποίηση, στον δευτερογενή κλάδο.

γ. Ένα άλλο σημαντικό μέτρο είναι η επιδότηση των **Νέων Γεωργών**, ήτοι η πριμοδότηση εκείνης της αγροτικής δραστηριότητας από τους νέους αγρότες, με το οποίο, μάλιστα, δίνεται προτεραιότητα στα θέματα εκπαίδευσης των νέων αγροτών.

δ. Προβλέπονται επίσης, δύο χρηματοδοτικά εργαλεία μέσα στο πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης, το **Ταμείο Αγροτικών Εγγυήσεων** και το **Ταμείο Αγροτικών Μικροπιστώσεων**. Η φιλοσοφία των εν λόγω Ταμείων είναι η εκχώρηση πόρων του προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης, προκειμένου στην πρώτη περίπτωση να εξασφαλίζεται κεφάλαιο εγγύησης και στη δεύτερη περίπτωση κεφάλαιο εκκίνησης. Δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στα επενδυτικά αυτά μέτρα, δεδομένου ότι η βασική φιλοσοφία πίσω από αυτά τα δύο χρηματοδοτικά εργαλεία είναι η έλλειψη ρευστότητας, ή η αδυναμία χρησιμοποίησης ιδίων πόρων των αγροτών επενδυτών.

ε. Αξιοσημείωτο είναι και το μέτρο 2.1, που αναφέρεται στους **Γεωργικούς Συμβούλους**, το οποίο, ουσιαστικά, θα αποτελέσει ένα εθνικό σύστημα παροχής γεωργικών συμβουλών, μέσα από τα οποία εγκεκριμένοι, πιστοποιημένοι γεωτεχνικοί, γεωργικοί σύμβουλοι θα μπορούν να δίνουν συμβουλές σε κάθε έναν αγρότη. Το αντίτιμο, τη πληρωμή της γεωργικής συμβουλής ή την αμοιβή του γεωργικού συμβούλου θα τη λαμβάνει από το πρόγραμμα αγροτικής ανάπτυξης.

στ. Ένα άλλο πολύ σημαντικό έργο, που και σε αυτό δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα και για την επόμενη προγραμματική περίοδο, είναι το μέτρο της **ευρυζωνικότητας**. Είναι, κοινώς, το αγροτικό Wi-Fi, δοθέντος ότι είναι άμεση ανάγκη να προχωρήσει η εγκατάσταση δικτύων Internet και Wi-Fi σε αγροτικές περιοχές της Ελλάδας, ιδίως στις νησιωτικές και ορεινές περιοχές της χώρας μας.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ-ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1- Πώς θα μπορούσε να μειωθεί το κόστος ηλεκτρικής ενέργειας, που πολλές φορές είναι δυσβάσταχτο για τους αγρότες των νησιωτικών και ορεινών περιοχών της Ελλάδας;

Απάντηση: Η μείωση του κόστους ενέργειας θα μπορούσε να επιτευχθεί με τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, μέσω εφαρμογής της νέας αναπτυξιακής στρατηγικής της ευρωπαϊκής ένωσης, όπως αποτυπώθηκε στην «Πράσινη Συμφωνία» (“GREEN DEAL”).

Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία σχεδιάστηκε έτσι, ώστε κανένα άτομο και καμία Περιφέρεια, ιδίως εκείνες που είναι στις ορεινές και νησιωτικές περιοχές, να μη μείνει έξω από τον μεγάλο μετασχηματισμό του μέλλοντος. Πιστεύουμε ακράδαντα ότι, μέχρι το 2030, το 67% της ηλεκτρικής ενέργειας που θα παράγεται, θα είναι από σταθμούς ΑΠΕ. Σήμερα είναι περίπου 30%, άρα η ΑΠΕ θα είναι η βασική πηγή ηλεκτρισμού στη χώρα. Όσον αφορά δε τα νησιά, που θα παραμείνουν εκτός διασυνδέσεων ή που θα αργήσουν να διασυνδεθούν, θα προταθεί η λύση των υβριδικών σταθμών ΑΠΕ με αποθήκευση. Σήμερα, στα μη διασυνδεδεμένα νησιά, υπάρχουν εγκατεστημένα 90 αιολικά πάρκα, συνολικής ισχύος 309 Μεγαβάτ και άλλοι 4.920 φωτοβολταϊκοί σταθμοί, που είναι συνολικής ισχύος 156 Μεγαβάτ. Αυτή η ισχύς αποτελεί το 9% της συνολικής εγκατεστημένης ισχύος ΑΠΕ στη χώρα, ενώ ταυτόχρονα, η παραγωγή των σταθμών ΑΠΕ στα μη διασυνδεδεμένα νησιά καλύπτει το 21% της συνολικής κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας στα νησιά.

Ο στόχος της μείωσης του κόστους παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας, αλλά και της μείωσης εκπομπών ρύπων είναι κοινός, τόσο για τους κατοίκους της ηπειρωτικής Ελλάδας, όσο και για τους κατοίκους των νησιών και γι' αυτό πρέπει όλοι να συμβάλουμε για την επίτευξή του².

---

²Πρακτικά της Υποεπιτροπής Νησιωτικών και Ορεινών Περιοχών της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Περιφερειών της Βουλής της 28^{ης} Ιανουαρίου 2020. Τα μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσε η Γενική Γραμματέας Ενέργειας και Ορυκτών Πρώτων Υλών του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας, κ. Αλεξάνδρα Σδούκου

2.- Στο πλαίσιο της πολιτικής της αγροτικής ανάπτυξης, έχουν ληφθεί μέτρα στήριξης που αφορούν συγκεκριμένα τη νησιωτική και ορεινή Ελλάδα;

Απάντηση: Όσον αφορά τη νησιωτική πολιτική, υπάρχει ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα, που επιδοτείται συγχρηματοδοτούμενο από την Ε.Ε. και αφορά στα μικρά νησιά του Αιγαίου. Είναι μία επιπλέον επιδότηση σε διάφορα προϊόντα και σε διάφορα νησιά του Αιγαίου, συνολικού ύψους 24,4 εκατομμυρίων ευρώ.

Πιο συγκεκριμένα, αφορά επιδότηση σε συγκεκριμένα προϊόντα που παράγονται σε νησιά, όπως είναι οι ζωτροφές και τα άλευρα, αλλά υπάρχουν και άλλα πιο εξειδικευμένα και πιο στοχευμένα, όπως είναι τα δαμάσκηνα Σκοπέλου, τα φασόλια και το βρώσιμο λαθούρι Σαντορίνης. Η δε μελισσοκομία προωθείται ιδιαίτερα από την ευρωπαϊκή επιτροπή, γι' αυτό και ο προϋπολογισμός είναι αυξημένος.

Επιπλέον, επιδοτείται η διατήρηση των αμπελώνων, όπου είναι ΠΟΠ και ΠΓΕ, η διατήρηση ελαιώνων σε παραδοσιακές περιοχές, επίσης νησιωτικά προϊόντα όπως οι πατάτες Νάξου, το τοματάκι Σαντορίνης, η αγκινάρα Τήνου, τα εσπεριδοειδή Χίου, το μανταρίνι Χίου, Σάμου και Δωδεκανήσων, η μαστίχα Χίου, ενώ ενισχύεται και η παραγωγή παραδοσιακών τυριών και γιαούρτης, καλαθάκι Λήμνου, λαδοτύρι Μυτιλήνης, φέτα ΠΟΠ Λήμνου – Λέσβου, κασέρι ΠΟΠ Λήμνου – Λέσβου, κριθάρι Λήμνου κλπ.

Όσον αφορά στα ορεινά προϊόντα, προωθούνται συγκεκριμένα συστήματα διασφάλισης ποιότητας ή τύποι παραγόμενου προϊόντος, όπως είναι το ΠΟΠ-ΠΓΕ από τον ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ, σε προϊόντα που παράγονται σε ορεινές περιοχές, με ιδιαίτερη βαρύτητα να έχει δοθεί στην κτηνοτροφία, είτε για κρέας, είτε για τυρί³.

---

³ Πρακτικά της Υποεπιτροπής Νησιωτικών και Ορεινών Περιοχών της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Περιφερειών της Βουλής της 12^{ης} Δεκεμβρίου 2019. Τα μέλη της Υποεπιτροπής ενημέρωσε ο Γενικός Γραμματέας Αγροτικής Πολιτικής και Διαχείρισης Κοινοτικών Πόρων του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, κ. Κωνσταντίνος Μπαγινέτας

3.- Πώς θα μπορούσαν οι αγρότες των νησιωτικών και ορεινών περιοχών να δώσουν προστιθέμενη αξία στα προϊόντα τους;

Απάντηση: Ο αγροδιατροφικός τομέας της Ελλάδας παρουσιάζει σχετικά χαμηλή ανταγωνιστικότητα, που οφείλεται στο υψηλό κόστος παραγωγής και διάθεσης των προϊόντων, τη χαμηλή, εν γένει, προστιθέμενη αξία στο προϊόν σε ποιότητα, συσκευασία, τυποποίηση και στην αδυναμία προώθησής του στις ξένες αγορές. Ενώ, όσον αφορά στα προϊόντα που προέρχονται από τον αγροτικό χώρο, οι προτιμήσεις των καταναλωτών επηρεάζονται σε μέγιστο βαθμό από τον τόπο προέλευσής τους, οι Έλληνες αγρότες δεν έχουν κάνει ακόμη τα ανάλογα βήματα, προκειμένου να δώσουν προστιθέμενη αξία στα προϊόντα τους, με την τυποποίηση μικρότερης ή μεγαλύτερης έκτασης και να καρπωθούν οι ίδιοι το ενδιαμέσο κέρδος του μεταπράτη.

Την ανάγκη αυτή διαφοροποίησης των αγροτικών προϊόντων έχει αντιληφθεί και η Ευρωπαϊκή Ένωση. Έτσι, ένας από τους βασικούς στόχους της αγροτικής πολιτικής που θα επιτευχθεί με την εφαρμογή των μέτρων που έχουν υιοθετηθεί, είναι η αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας του πρωτογενή και αγροδιατροφικού τομέα, μέσα από την αύξηση της προστιθέμενης αξίας των αγροτικών προϊόντων των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων, με την στήριξή τους σε θέματα υιοθέτησης και ανάπτυξης καινοτομιών και τεχνολογικού εξοπλισμού, βελτίωση της ποιότητας, καθώς και της υγιεινής και της ασφάλειας των προϊόντων τους.

ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα τρόφιμα και η αγροτική παραγωγή ήταν ανέκαθεν από τις κύριες ασχολίες των Ελλήνων, γεγονός που δικαιολογεί την ύπαρξη σημαντικού αγροτικού και ερευνητικού δυναμικού. Η ελληνική διατροφή θεωρείται κορυφαίο παράδειγμα μεσογειακής διατροφής, έχοντας μάλιστα αναγνωριστεί παγκοσμίως ως η πιο υγιεινή και με την υψηλότερη διατροφική αξία. Άλλωστε, η Ελλάδα διαθέτει έναν μεγάλο αριθμό προϊόντων Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ), καθώς και τοπικών προϊόντων, που αναγνωρίζονται ως μοναδικής και εξαιρετικής ποιότητας από τους μεγαλύτερους σεφ του κόσμου.

Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας, το ήπιο κλίμα της και οι πλούσιες θάλασσές της συνθέτουν τις ιδανικές συνθήκες και προσφέρουν το ιδανικό έδαφος, για να ευδοκιμήσουν και να παραχθούν ορισμένες από τις πιο ιδιαίτερες και υψηλής ποιότητας πρώτες ύλες. Αυτό ακριβώς είναι το συγκριτικό πλεονέκτημα της αγροτικής

παραγωγής στη χώρα μας. Η πλούσια βιοποικιλότητα και η μεγάλη παραλλακτικότητα σε συνδυασμό με τους άρτια εκπαιδευμένους επιστήμονες, γεωπόνους, τεχνολόγους τροφίμων, καθώς και τους καλλιεργητές-παραγωγούς με σημαντική εμπειρία και τεχνογνωσία, στους οποίους τα ευρωπαϊκά προγράμματα αγροτικής ανάπτυξης μπορούν να προσφέρουν καταλυτική βοήθεια, είναι οι παράγοντες που θα μπορέσουν να αναδείξουν την αγροτική παραγωγή σε έναν από τους κυριότερους εξαγωγικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας.

Γ. Προκλήσεις σχεδιασμού εναλλακτικών μορφών τουρισμού των περιφερειών, στο πλαίσιο των χρηματοδοτικών εργαλείων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη μετα-κορονοϊού εποχή

Εισηγητής: Φίλιππος Φόρτωμας

Α. Γενικές Παρατηρήσεις

Η υγειονομική και οικονομική κρίση στην μετα- κορονοϊού εποχή, οδηγεί την κοινωνία μας σε επαναξιολόγηση καταστάσεων και σε εκ νέου ιεράρχηση προτεραιοτήτων ζωής και αλλαγής τρόπου στις μετακινήσεις και στις επιλογές της. Η κρίση αυτή καθιστά μονόδρομο πλέον την ανάγκη μας για μελέτη των ιδιαιτεροτήτων των νησιωτικών και ορεινών περιοχών της Ελλάδος, την υποβολή προτάσεων για τη βιώσιμη οικονομική τους ανάπτυξη, την εφαρμογή ορθών πρακτικών μεταξύ Περιφερειών που αντιμετωπίζουν ανάλογες προκλήσεις, την ιεράρχηση των αναγκών τους και την αξιολόγηση των δυνατοτήτων τους με γνώμονα την ασφάλεια, την σταθερότητα, την προσαρμοστικότητα και εν τέλει την σταδιακή επανάκαμψη στην κανονικότητα.

Ο τουρισμός είναι ένας από τους τομείς που πλήττονται περισσότερο από το ξέσπασμα της πανδημίας. Οι ταξιδιωτικές απαγορεύσεις επηρέασαν την τουριστική βιομηχανία, η οποία αποτελεί βασικό πυλώνα της εθνικής και διεθνούς οικονομίας. Σαφώς, είμαστε προσανατολισμένοι στο να γίνει το καλύτερο δυνατό, προκειμένου να αναπτυχθούν νέες μορφές εναλλακτικού τουρισμού και να αποδώσουν καρπούς στην Ελλάδα, πολύ δε περισσότερο σήμερα, στη δύσκολη κατάσταση στην οποία βρίσκεται η χώρα μας. Αυτό άλλωστε είναι το μέλημα της Υποεπιτροπής Νησιωτικών Και Ορεινών Περιοχών.

Μάλιστα, στο κοινό ψήφισμα, που πέρασε με μεγάλη πλειοψηφία από την Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στις Βρυξέλλες, αναγνωρίζεται ότι ο Τουρισμός επλήγη περισσότερο από κάθε άλλον τομέα κατά την τρέχουσα κρίση και τουλάχιστον 6,4 εκατομμύρια θέσεις εργασίας διατρέχουν κίνδυνο σε ολόκληρη την Ε.Ε..

Αυτό που έχει σημασία, είναι η αναπλήρωση μέρους των εσόδων από τον Τουρισμό και να κερδίσουμε το στοίχημα της επόμενης μέρας, η οποία θα είναι διαφορετική. Η ανάδειξη μορφών εναλλακτικού τουρισμού και η ενίσχυσή τους θα αποτελέσουν ένα κίνητρο ανάπτυξης του κλάδου, αλλά και προσέλκυσης επισκεπτών. Είναι δεδομένο ότι οι άνθρωποι δεν θα σταματήσουν να ταξιδεύουν, δεν θα σταματήσουν να ονειρεύονται, να σχεδιάζουν και να προσμένουν τις διακοπές τους. Είναι όμως δεδομένο πια πως η επιλογή τους, σε σχέση με τον προορισμό, θα είναι πιο απαιτητική. Εξάλλου, αυτό είναι και κάτι που έχει καταγραφεί τα τελευταία χρόνια διεθνώς, και η Ελληνική Κυβέρνηση, μέσω του ΕΟΤ, ξεκάθαρα έχει αυτή τη στόχευση.

Στο παρόν υπόμνημα αναδεικνύω κάποιες απαραίτητες, σημαντικές, εφαρμόσιμες, φιλικές και ελκυστικές προτάσεις εναλλακτικού τουρισμού:

B. Είδη εναλλακτικού τουρισμού

- **Θρησκευτικός Τουρισμός**

«Θρησκευτικός τουρισμός είναι το σύνολο των τουριστικών δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τη διενέργεια ταξιδιού ατομικά ή ομαδικά σε τόπους, χώρους και μνημεία, κτίσματα, μονές και ναούς που σχετίζονται με την ιστορία και την εξέλιξη της θρησκευτικής δραστηριότητας ή γενικότερα θρησκευτικής σημασίας, για λόγους θρησκευτικού, ιστορικού, πολιτιστικού και εκπαιδευτικού ενδιαφέροντος.», άρθρο 15 του Ν. 4582/2018

Οι τουρίστες-προσκυνητές διαφοροποιούνται από τους μαζικούς τουρίστες, που αναζητούν «ήλιο και θάλασσα» και γι' αυτόν τον λόγο η προσέλκυσή τους για την ικανοποίηση των αναγκών τους είναι διαφορετική.

Σύμφωνα με μελέτες, ο επισκέπτης κινείται σε δυο άξονες:

1. Στο προσκύνημα σε εκκλησίες, μοναστήρια και
2. στον θρησκευτικό-πολιτισμικό τουρισμό, με την έννοια της αναγωγής των θρησκευτικών χώρων σε χώρους πολιτισμού.

Με άλλα λόγια, ο επισκέπτης αυτής της κατηγορίας δεν περιορίζεται μόνο στην επίσκεψη σε χώρους λατρείας ή την εκπλήρωση κάποιου τάματος, αλλά επιδεικνύει ενδιαφέρον για τον πολιτισμό, την αρχιτεκτονική και την ιστορία του μνημείου και του τόπου.

- **Δημιουργούμε κίνητρα στον επισκέπτη**

Πάνω από το 50% των επισκεπτών διεθνώς, επιλέγει έναν προορισμό για την αυθεντικότητά του και τις μοναδικές εμπειρίες που μπορεί να του προσφέρει. Για παράδειγμα, στον θρησκευτικό τουρισμό, εκτός του προσκυνήματος, που αποτελεί το βασικό κίνητρο του επισκέπτη, είναι και η περιήγησή του στους ναούς και η ενημέρωσή του για την αρχιτεκτονική και την ιστορία του κάθε θρησκευτικού μνημείου ξεχωριστά. Αυτό μπορεί να συμβεί με οργανωμένες ξεναγήσεις, όπως συμβαίνει και σε αρκετούς ευρωπαϊκούς θρησκευτικούς ναούς (Ντουόμο- καθολικός καθεδρικός ναός στο Μιλάνο-, η Παναγία των Παρισίων, Βασιλική του Αγίου Πέτρου στο Βατικανό κ.α.). Με αυτόν τον τρόπο, ενθαρρύνεται ο επισκέπτης να πραγματοποιήσει αφενός το προσκύνημα του και αφετέρου να γνωρίσει θρησκευτικά-πολιτισμικά μνημεία του τόπου.

Αξιοσημείωτο είναι ότι, στο πλαίσιο πολιτικής προσέλκυσης τουριστών, αρκετά ευρωπαϊκά εστιατόρια προσφέρουν το λεγόμενο «μενού του προσκυνητή», δηλαδή ειδικό μενού για όσους νηστεύουν, με χαρακτηριστικό παράδειγμα το Σαντιάγκο της Κομποστέλα.

Στον νησιωτικό κυρίως χώρο διοργανώνονται τοπικά πανηγύρια μετά τον εορτασμό των τοπικών Αγίων, όπως στη Φολέγανδρο την εποχή του Πάσχα, όπου προσελκύονται εγχώριοι και ξένοι επισκέπτες και συμμετέχουν στα τοπικά ήθη και

έθιμα του κάθε τόπου, εκδηλώσεις οι οποίες πρέπει να γίνουν ευρέως γνωστές, μέσα από τις ανάλογες καμπάνιες προώθησης.

- **Γαστρονομικός Τουρισμός**

«Ο τουρισμός γαστρονομίας, ως αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε τόπου, είναι μορφή τουριστικής δραστηριότητας αναψυχής, στην οποία οι επισκέπτες-τουρίστες σχεδιάζουν τα ταξίδια τους με στόχο να γευτούν την αυθεντική τοπική κουζίνα ή να συμμετέχουν σε δραστηριότητες αναψυχής σχετικές με τη γαστρονομία, εμβαθύνοντας παράλληλα στην ιστορία και τις παραδόσεις του προορισμού, στον τρόπο ζωής, την κουλτούρα, την τοπική παράδοση και την εθνική ταυτότητα των προϊόντων.», άρθρο 14 του Ν. 4582/2018

Ο γαστρονομικός τουρισμός είναι η μεγάλη τάση της εποχής μας και, σύμφωνα με τα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού, το 44% των ταξιδιωτών ανά τον κόσμο θεωρούν το φαγητό ως ένα από τα πρωτεύοντα κριτήρια του τόπου που θα επισκεφθούν.

Η γαστρονομία, ως τουριστικό προϊόν, εντάσσεται στο χαρτοφυλάκιο των προϊόντων του ελληνικού τουρισμού. Στο πλαίσιο της συνεχούς προσπάθειας για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς του, ο ΕΟΤ και ο ΣΕΤΕ δουλεύουν σε αυτή την κατεύθυνση.

Σημαντικό κίνητρο για τον επισκέπτη είναι η συμμετοχή του σε μαθήματα μαγειρικής, η επίσκεψη σε τοπικές αγορές τροφίμων, σε χώρους παραγωγής τροφίμων ή ποτών (π.χ. σε οινοποιεία ή τυροκομεία), η συμμετοχή σε γαστρονομικές γιορτές και φεστιβάλ, η πραγματοποίηση περιηγήσεων, η επικοινωνία με ντόπιους παραγωγούς, η παρακολούθηση σεμιναρίων κ.ο.κ.

Η ιδιαίτερη μορφολογία, το κλίμα του κάθε τόπου παίζουν, πρωταρχικό ρόλο στην τοπική γαστρονομική κουλτούρα και αποτελούν πόλο έλξης των επισκεπτών .

Κοινό χαρακτηριστικό των τοπικών παραδοσιακών προϊόντων είναι οι εξαιρετικές πρώτες ύλες, πολλές από τις οποίες ανήκουν στην κατηγορία Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης, με στόχο την αποτελεσματική προβολή των τοπικών προϊόντων, τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό, παρέχοντας παράλληλα την δυνατότητα σύναψης συμφωνιών με εγχώριους και ευρωπαϊκούς παραγωγούς και την προώθηση της εξαγωγικής τους δραστηριότητας.

Το Υπουργείο Τουρισμού, σύμφωνα με τις διατάξεις της Τ. 4333/2001 απόφασης του Υπουργού Ανάπτυξης (Β΄1097), παρέχει τη δυνατότητα στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον τομέα της εστίασης να λάβουν, εφόσον το ζητήσουν, το Σήμα Ελληνικής Κουζίνας.

- **Δημιουργούμε κίνητρα στον επισκέπτη**

Συνεργασία με τοπικούς φορείς στο πλαίσιο οργανωμένου σχεδίου

Ήδη το δίκτυο *Aegean Cuisine*, σε συνεργασία με τα Επιμελητήρια Κυκλάδων και Δωδεκανήσου και την Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, συμβάλλει στην ανάδειξη και προβολή των τοπικά παραγόμενων προϊόντων και την προώθηση του γαστρονομικού τουρισμού των νησιών.

- **Θαλάσσιος Τουρισμός**

«Θαλάσσιος τουρισμός είναι το σύνολο των οργανωμένων τουριστικών υπηρεσιών και δραστηριοτήτων αναψυχής και ψυχαγωγίας που παρέχονται στο θαλάσσιο χώρο και τις ακτές του τουριστικού προορισμού και αποτελεί μία από τις δυναμικά αναπτυσσόμενες μορφές τουρισμού. Ο θαλάσσιος τουρισμός διακρίνεται ιδίως σε τουρισμό κρουαζιέρας, τουρισμό γιώτινγκ, θαλάσσιες και παράκτιες δραστηριότητες αναψυχής, καταδυτικό τουρισμό αναψυχής.», άρθρο 12 του Ν. 4582/2018

Ο Θαλάσσιος Τουρισμός, με την ευρεία έννοια, περιλαμβάνει όλες τις δραστηριότητες και την παροχή υπηρεσιών στον θαλάσσιο χώρο και αποτελεί μια από τις δυναμικότερες μορφές του σύγχρονου τουρισμού. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ο θαλάσσιος τουρισμός εκπροσωπεί σημαντικό μέρος της θαλάσσιας οικονομίας της και, σύμφωνα με τη «Στρατηγική της Ε.Ε. για τη Γαλάζια Ανάπτυξη», η εν λόγω βιομηχανία αναμένεται να αναπτυχθεί με ικανοποιητικούς ρυθμούς.

Σύμφωνα με μελέτες, που εκπονήθηκαν από το ΙΝΣΕΤΕ, το IOBE και το Ναυτικό Επιμελητήριο Ελλάδος, η συμβολή του Ναυτικού Τουρισμού είναι συνεχώς ανοδική στο ΑΕΠ.

Η συμβολή του θαλάσσιου Τουρισμού στο ΑΕΠ αφορά κυρίως μια ειδική μορφή αυτού του τουρισμού, όπως είναι ο Τουρισμός Γιώτινγκ (Yachting), δηλαδή η θαλάσσια περιήγηση για λόγους αναψυχής, με χρήση ιδιόκτητων ή εκμισθωμένων πλοίων, ιστιοφόρων, θαλαμηγών ή ταχύπλων σκαφών, με πλήρωμα ή άνευ πληρώματος, προκειμένου να γνωρίσουν τους προορισμούς που επιθυμούν, να διαμορφώσουν το δικό τους πρόγραμμα, να επισκεφθούν τα αξιοθέατα, να δοκιμάσουν τοπικές γεύσεις και προϊόντα, να διασκεδάσουν και να ψυχαγωγηθούν.

- **Προσελκύουμε τον επισκέπτη**

Δημιουργία μιας ενιαίας ψηφιακής βάσης που συγκεντρώνει όλα τα κρίσιμα δεδομένα, που χρειάζεται να βρει ένας επιχειρηματίας - επενδυτής αλλά και ένας ιδιώτης, για να αναπτύξει μία τέτοιους είδους δραστηριότητα, να δημιουργήσει μία νέα υποδομή, ειδικά σε νησιωτικές και ορεινές περιοχές, όπου τα δεδομένα είναι πολύπλοκα

Αθλητικός Τουρισμός

«Τουρισμός υπαίθρου είναι η κάθε ειδική μορφή τουρισμού που παρέχει διακοπές αθλητικών εμπειριών στους επισκέπτες τουρίστες οι οποίοι έρχονται σε επαφή με τη

φύση και τις δραστηριότητες στην ύπαιθρο, καθώς και με σύγχρονες επιχειρηματικές δραστηριότητες αναψυχής, οι οποίες αναπτύσσονται με σεβασμό στο περιβάλλον και στα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία του κάθε τόπου και συμβάλλουν στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας, στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και στην οικονομική ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών.», άρθρο 4 του Ν.4582/2018

Στην ελληνική επικράτεια επανήλθε στο προσκήνιο με τον Κλασσικό Μαραθώνιο της Αθήνας, όπου εδώ και 15 χρόνια αποτελεί το νούμερο ένα *sports tourism event* της χώρας.

Αρκετές, αλλά όχι ακόμη πολλές, επιχειρήσεις με την ενοικίαση και εκμάθηση θαλάσσιων μέσων αναψυχής (surfing, kite board κ.α.), διοργανώνουν εκδηλώσεις αθλητικού χαρακτήρα και διάφορα happenings – στοχεύοντας στην προσέλκυση εγχώριων και ευρωπαϊκών τουριστών. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν η διοργάνωση του Παγκόσμιου και του Εθνικού πρωταθλήματος Ιστιοσανίδας (wind-surfing) στην Πάρο, ενώ και η Άνδρος βρέθηκε στο προσκήνιο, κατά την διάρκεια του 5ου Διεθνές Σχολείου Αθλητικών Συντακτών υπό την αιγίδα του Πανελλήνιου Συνδέσμου Αθλητικού Τύπου (ΠΣΑΤ).

Η μορφολογία του εδάφους, και ο φυσικός πλούτος των ελληνικών νησιών συμβάλλουν στη διοργάνωση τέτοιων εκδηλώσεων και περαιτέρω συμβάλλουν στην ανάπτυξη του αθλητικού τουρισμού

Γ. Πρωτοβουλίες με σημαντικό αντίκτυπο στην ενίσχυση του τουρισμού και της οικονομίας

➤ Συνεργαζόμαστε με τις τοπικές κοινωνίες και επιστημονικούς φορείς

Στο στρατηγικό σχεδιασμό πρέπει να ενταχθεί και η επικοινωνία. Απαιτούνται συστηματικές ενέργειες ενημέρωσης των τοπικών αρχών (επιμελητήριο, δήμοι, κ.α.) και των πολιτών, προκειμένου καταγράφουμε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους και δημιουργούμε νέα «προϊόντα» που επικοινωνούμε με στοχευμένες καμπάνιες για κάθε τόπο. Αναδεικνύουμε την αυθεντικότητα και τη μοναδικότητα των προορισμών και απομακρυνόμαστε από το στερεοτυπικό μοντέλο ήλιος- θάλασσα.

➤ Ενισχύουμε τις Ψηφιακές Υποδομές

Σήμερα στην Πύλη Ψηφιακής Αλληλεγγύης ένα σημαντικό φάσμα επιχειρήσεων προσφέρουν δωρεάν υπηρεσίες που μπορούν να αξιοποιηθούν εξ αποστάσεως και από τουριστικές επιχειρήσεις.

Γίνονται σεμινάρια από Δήμους και Επιμελητήρια σε πολλές μικρές τουριστικές επιχειρήσεις, αλλά δεν γνωρίζουν για τις υπηρεσίες αυτές και το πώς μπορούν να αξιοποιηθούν.

Βασικός στόχος των τουριστικών επιχειρήσεων είναι η καλύτερη δυνατή προετοιμασία για την επόμενη μέρα, όταν θα καταστεί εφικτή η επαναλειτουργία τους και η προσέλκυση επισκεπτών.

Υπάρχει συνεργασία με το ΙΝΣΕΤΕ και τα κατά τόπους επιμελητήρια, που διαθέτουν έμπειρους εκπαιδευτές και έχουν υλοποιήσει σχετικά προγράμματα, καθώς και με τις επιχειρήσεις που προσφέρουν υπηρεσίες στο πλαίσιο της Πύλης Ψηφιακής Αλληλεγγύης (e- learning)

➤ **Επιχειρηματικό Πεδίο**

Μείωση θεσμικών γραφειοκρατικών εμποδίων για τη **διευκόλυνση Επενδύσεων σε κρίσιμα πεδία για τη χώρα** (εγκατάσταση μεγάλων επιχειρήσεων, νέες μονάδες παραγωγής, ψηφιακές/τηλεπικοινωνιακές 5G κ.α.) και **Απλοποίηση διαδικασιών για μικρές Επιχειρήσεις**.

Δημιουργία Επιτροπής – Παρατηρητήριου Γραφειοκρατίας ώστε να εντοπίζονται οι θεσμικές δυσκολίες και να καταγράφονται **ειδικά σε νησιωτικές και ορεινές περιοχές** με στόχο την επιτάχυνση των διαδικασιών.

➤ **Συνεργασία των συναρμόδιων Υπουργείων και εμπλεκόμενων φορέων**

Βασική προϋπόθεση είναι και η εξασφάλιση της **προσβασιμότητας** των περιοχών ενδιαφέροντος (οδικά δίκτυα, αεροδρόμια, σιδηρόδρομοι, λιμάνια), βελτιστοποίηση των κοινωνικών **υποδομών** και εφαρμογή ενός **οργανωμένου σχεδίου** για την άνθιση του εναλλακτικού τουρισμού.

➤ **Εργασιακές Σχέσεις**

Προστασία τουριστικών επαγγελματιών και παροχή κινήτρων στους εργαζόμενους.

Η Ελλάδα, πρωταγωνίστρια του διεθνούς τουριστικού στερεώματος, μπορεί και πρέπει να παίξει κυρίαρχο ρόλο, αντιλαμβανόμενη εγκαίρως τη νέα τάξη πραγμάτων και δουλεύοντας με πλάνο και στρατηγική προς την επίτευξή του.

Στόχος είναι η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, ενισχύοντας τον τουρισμό εκτός καλοκαιρινής σεζόν και απευθυνόμενοι σε μεγαλύτερο ευρύτερο φάσμα τουριστών .

**IV. Παρατηρήσεις βουλευτών ΣΥΡΙΖΑ - ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗ ΣΥΜΜΑΧΙΑ μελών της
Υποεπιτροπής Νησιωτικών και Ορεινών Περιοχών επί των Εισηγήσεων**

Εισηγήσεις σε Υποεπιτροπή Νησιωτικών και Ορεινών Περιοχών

«Η Αγροτική Πολιτική στις Νησιωτικές και Ορεινές Περιοχές»:

- Καλλιέργεια και παραγωγή ενέργειας: Επισημάνση προβληματικών περιπτώσεων χρήσης γης υψηλής παραγωγικότητας για εγκατάσταση φωτοβολταϊκών πάρκων και αδιαφανούς θεσμικού πλαισίου.

Υ. Οι Εισηγήσεις, κατά τη συνεδρίαση της 14^{ης} Οκτωβρίου 2020, έγιναν δεκτές κατά πλειοψηφία και συναπαρτίζουν την Έκθεση της Υποεπιτροπής, η οποία κατατίθεται στην Επιτροπή Περιφερειών και αποτελεί συνοδό κείμενο της Έκθεσής της.

Αθήνα, 14 Οκτωβρίου 2020

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ

ΖΩΗ (ΖΕΤΤΑ) ΜΑΚΡΗ
ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ ΥΠΟΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΤΑ ΜΕΛΗ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΓΙΟΓΙΑΚΑΣ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΔΗΜΟΣΧΑΚΗΣ
ΤΣΑΜΠΙΚΑ (ΜΙΚΑ) ΙΑΤΡΙΔΗ
ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΕΛΕΤΣΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΑΣΧΑΛΙΔΗΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΤΣΗΣ
ΜΑΞΙΜΟΣ ΣΕΝΕΤΑΚΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΤΥΛΙΟΣ
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΦΟΡΤΩΜΑΣ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΓΚΑΡΑ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΔΗΣ
ΠΑΝΑΓΙΟΥ (ΓΙΩΤΑ) ΠΟΥΛΟΥ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΣΥΡΜΑΛΕΝΙΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΧΑΡΙΤΣΗΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΙΑΓΚΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΔΕΛΗΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΟΥΜΠΑΣ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΛΟΓΙΑΔΗΣ